

PRÓBÁLT ORVOSSÁGOK

1684

Anno 1684 Die 8 May

Probált orvosságok le írva.

- 1 *Arena ellen orvosság, és ahoz valo eszközökött mint kel csinálny.* Az nyir fanak az tetteit, aki ezidei termesd, le kel szedni, és aprora vagdalni, mentül aprobra lehet, és megh kel füzni erössen patak vizben, de az vizet alat kel meríteni, azutan abban fürdeni ennyihanyszor pedigh, de mas hidegh vizet nem kel hoza túlteny, csak azon egjszer fuzött vizet kel mindenkor melegiteny.
- 2 [*Arena ellen.*] A zabotis mind szalmastul kel megh füzny, es abban furdeny javallyak.
- 3 *Item.* Reggel éh gyomora egy kanaly eper vizet innya.
- 4 *Az fővenyes ember mikor irzi, hogy az fájdalom rea kezd jüni.* Petrczelljen gyökeret egyék gyakorta, de kivalt kippen akkor, a mikor az füvény föletéb regalna rajta, az pedig nyersen, es mentül többet porcz fil vizet igyék, preparalt rak szemet ereszven beli.
- 5 [*Az fővenyes ember mikor irzi, hogy az fájdalom rea kezd jüni.*] Az csipke, bar legyen ket koreczel, azt mind magostul megh kel törny egy ako bor söp-röiben, az utan kétszer kell megh igetny, és aniz magot beli vetny. Mikor maszodszor igetéek, akkor kell az roza vizet beli túlteny.
- 6 [*Az fővenyes ember mikor irzi, hogy az fájdalom rea kezd jüni.*] Az fehér rozatis levelenkint kell szedny, tiszta mozar fecékban megh törny, es iros vajjal öszve gyürny, ugy olyan kilencz napigh, azutan megh olvasztany, és ruha által szürny, egy ón talban keminyen roza vizzel megh keverni, tiz napigh mas mas vizzel kell ki mosny, és ugy eövegben rakny, kilencz napigh tartvan, megh olvasztany és megh füzny, a ruhan által szürvén, a fajast vile keny.
- 7 *Item fővény ellen valo jo orvosság.* Petrezelmet szépen megh faragni a zülgye felé az középig, jo böven, es ugy örögh eövegben tenni, bor seprejt beli tulteni. De mikor az iget bort igetik, egy tiszta buzabul szaladot csinálny, és azzal kell az iget bort igetny, a bor sepreibul es illyen iget borbul kel egyj egj kanalal szerezzen diora inya.*
- 8 *Item füvény ellen.* Az retket czitrom forman megh kel metélni, es igen megh faragny nad mizel, annak az levét innya egj egj kalannal estve és reggel.
- 9 *Amidön az ember el bagyad, es az gyomrarul szivére szal avagy penighlen fejiben az fájdalom.* Vegy gyöngy viragh eczetet és veres skarlatot, megh asztattvan abban az eczetben ted az gyomrodra, de hinczd megh arany poral az megh nevezet skarlatot, még bé szeje, egy kis oraigh tarcsad az gyomrodra.
- 10 *Az apacza érat igy kel csinálnj.* Majusban az iros vajat mingyarast, az iroban, mihent megh kél, ved ki, mind addig mossad borban, még tiszta bor jös rola, azutan roza vizben erössen kel mosny mind addig, még az bor szag nem érzék

rajta. Annj vaj legyen, mind egj lud tojal, vegy egj mogyorunj ganfort, igen apron kel vakarny, beli kel tennj, végj egj lat tucza port, aztis kell beli kevernj, viz gyenben kel tennj, s ugy kel el tennj.

- 11 *Az melly embernek igen nagy betegség miatt el visz az szaja éze, bogj semitsem nemis kívannya az ételt, bar gyermek agyas aszonyis legyen, igj kel taplalni, bogy az éhség, mint nagyobb nyavalya ne érez.* Vegy egy hitvany, és mennil vineb kapant, azt megh ölvén és meg tisztétvan rendi szerint, metild le minden husat, az csontyaít egj fa mozarban törd öszve, de nem igen aprora, azt rakd egy on palaszokban, az hus közí, a közí tégy ennjhany aranyat, ha aranyad njnczen, arany lanczot, az szín zamancz nincsen, töröttlön sáfránt, szerezendio viragot kell beli tenni, igj bi kel sotólni az palaczkot igen erőssen, hogy az viz beli ne mehessen, azutan egy fazik vizben kel tenni, ehcz ha nem igen jo, tehat ugj kel bé tenni, hogy az szajat ne írje az viz. Ha peniglen jo az sotoja, az palaszknak fil lehet az viz ki vennj az töztől, tiszta gyoicz ruhan altal kel facsarnj, tiszta egyben el kel tenny. Tehén hus leviben vagy bar egyéb livben, es az kit szeret az beteg, csak hogy igen meleg ne legyen, tégy abul az kapan livbul egj kanalkaval bellé, had olvagyon el benne, az megh egye az beteg minden nap két szer, annj, mint ha egisz kapant megh ennik. Igen jo orvossag még h szarasz betegség ellenis.*
- 12 *Az arany vizet igy kell csinálny.* Mikor az gyöngy viragh viragzik, annak az szépét egy cöveghben kel tennj, szemenkint szedvén, ara penigh jo crös bort köl töltenj, a rozanak az viragijat köziben tennj, sarga violat, rozmarinkot, annj sallya viragot, spikinaros viragot, levendula viragot, eziket mind beli tévén, tegyék a verö fenyre, es minden nap keverjék. Mikor ki igetik, az elöt harmat nappal tegyenek törötfa-hajat beli, szerezzen diotis, és annak viragiat, szegfüvet, eziket mind öszve csinálvan, akar vas fazikban igesse meg, akar mas kippen, de három aranyat tegye beli, ugy altal égesse.
- 13 *A szelekrül.* A folia senit szép tisztan kel megh szedny, semi czupkat rajta nem hadny, egy latot kel ebben vennj, és narancsot mennil szeb szinyöt venj, és gyengén megh hamoznj, a nyazot fél kanalal szepen megh tisztitany, hogy csupkara ne maradyon, mind ezeket kemenczére kell tenny két papiros közöt, es megh szaraszatany, nem árt, seöt job egy kis fa hajatis tenj köziben, es igen apron megh szertvén, sörtö szita altal megh kel szitalny, ezen porbul fél dío hajajét kel bé vennj borban, ebid vagj vacsora elöt egy oraval napiaban egyszer, vagy minden harmad napiaban egyszer megh ideséthetny csukrkandival; igen hasznoss.
- 14 *Az zöld zirt igy kel csinálny.* Majoranat, zalyat, fodor mintat, madrafüvet, eörmec, mintz füvet, rutat, Boldog Aszony tenyerét, szegfüvet, maczka madrat, tetive nélkül valo füvet, uloznikot, preterznik füvet, mindenikibul egyirant végy, es megh kel vagdalny, es íros vajban avagy uj hajban megh kel jól füzny, de nem kel megh petyelödny, csak szép lassan köl füzny, az utan jól ki facsarny tiszta egyénben, és ha vajal fozék, ihatékis ember belüle.
- 15 *Az kín igen uralkodig az hurut.* Roza viragiat mint le szedik, az alat valo bimboczkatot megh köl füzny erőssen vizben, az labait abban az vizben tegye bé az ember, es tarcsa benne magatis, parolny igen jo.
- 16 *Item.* Az csipke fanak gyömölcsét köl szedny mennil többet, azt egy mazos csuportban tévén, erőssen kel kinyér haj alat megh füzny, le szorvén az levét, veres czukort kel raknj bellé, es azal fél foraltattny, ugy jnnya melegen, kivalt képpen ihomra es aczakara, az kinek veres czukra nincsen, tiszta mizelis megh lehet; igen hasznoss.

- 17 *Item.* Végy tiszta szemén szedet buzat, az tiszta vízben megh mosvan egy mazos csuportban kényér haj alatt erőssen megh köl főzny, az után le kel szűrny az levét, nád mizel fel eresztvén, megh kel foraltatny ujonnan, es azt inya melegen; az kinek nincsen nád mize, mizelis jo, csak tiszta legyen.
- 18 *A solyomal így kel élny füvény ellen.* A bélét ki kell venj, megh szarasztany, es pora tenj, malozaval kel véle elny.
- 19 *Item.* A szerezzen diot négy négy felé kel hasogatnj, egy eövegben tenj, igen szép uj fa olait kel rea tölteny, es az verö fenyen tartany; a mikor jól megh azik, le kel rola szűrny a fa olait, es egy iskatulaban rakny azon szerezzen diot, estve s reggel egy egy gerezted meg ennj, erre osztan egy egy kalan gorlkat inya; igen hasznos. Probalta orvossagh.
- 20 *Catharusrul valo flastrom.* Vegy egy csigát, aztat igen apron meg kell törni, ésmét fil diony kovaszt, 5 szök füvet bele türnj, egy szerezzen dionak negyed részét, 8 czöp fa olajt, 3 csöp axtan olajt, mind ezeket eöszve törvén és kevervén ugy, hogy flasztrom legyen belöle, és szép tiszta ruha közzöl az feie lagyara elsöben megh festelvén nád mizel, azon flajstromat estve a' vagy reggel felé kell rea köttny melegen, ha penighlen az megh szaradna, ujtanyj kell; igen jo.
- 21 *Csus ellen valo orvossagh.* Vegy ros lisztet, fehir grétat, kanfort, vad saffrant, mind ezekbul egy latot, ezeket öszve kevervén, az lagan atul hartany kel véle, igen hasznos es jo orvossagh.
- 22 *Csus ellen igen jo füst.* Vegy ros lisztet, fehir grétat, kanfort, vad saffrant, min ezekbul egy latall, nyér fa abroncznak az hiat, és ezeket mint öszve kevervén; igen jo csus ellen.
- 23 *Item.* Végy kétt kalan len magh olajt, két kalan mézet és két kalan edes tejfelt, habard együvi flastrom magjara, es sürd az kék papirosra, az után tegyed az oldaladra, az holl az cöklölet vagon.
- 24 *Item.* Nyuall hajalis gyakran kell aczny, hasznal.
- 25 *Fehér belegsigh ellen valo orvossagh.* Egy kis ruhaczkat erős iget borban kel martany, az sebre kel tennj, ha megh szarad, esmit ugy kel cselekedny.
- 26 *Item.* Vegy sziles levelö saljat, vízben kel megh füzny, parolny kel a sebet, mikor az természet, el mulik, harmad nappal utanna.
- 27 *Item.* Fehér roza vizetis jo innya estve és reggel, de nem sokat, hanem csak keveset.
- 28 *Item.* Az milésza vizetis az szürint kel innya, azis hasznoss.
- 29 *Item.* Az küheny fanak gyökerit vagy megynek gyökerit, fekete örömek gyökerit kel azni, megh kel igen szépen mosny, es aprora metélnj, birs almas levelitis jo csomoval közében, jól megh kel füzny fördönek, aban fördöny igen igen jo.
- 30 *Item.* Az petrezelmet, ruzat erőssen öszve kel törny, edes iros vajal együt, egy zaczkot kel csinalny, abban rakny ezen öszvetört petrezelmet, azt az sebre kel tenj, es mikor akarsz, evel az fördövel gyakran elny, minden fördö után azt kel cselekedny: edes lapunak gyökerit, az melykor magassan föll nő, tetein vagon, mint egy eczetke, olyan bogacz koro, leveleiben vizet tart nyarban, sömörtulis jo az olyan viz, annak gyökerit, földi bodzának gyökerét, beling fövet gyökerestül, fekete eörmet gyökerestöl, az mely füvet jotul, mert niczanak hinak, gyökerestöl. Ezeket megh vagdalvan, megh köl főzny fördönek. Esztendöben haromszor élhetcs véle, egyék egyék fördöben haromszor feredhec, mikor az fördöben, abban elsöben egy tyukmonyat kel sötny öregen, es egy szerezzen diott megh kel törny erőssen, az tyukmonyat kette kel

szegny, ugy kel enj aval az szerezendioval, hogy semi ne maradyon az szerezzen dioban, hanem mindenestől megh kel enj tyukmonnyal; csak egyszer kel enj az tyukmonyat, az mellyet nemis szuksig, hogy megh sozak.

- 31 *Item.* Vinike veszöt, bogacz korot es borso szalmat, külömb külömb mindenikit megh igetny es hamuva tenj, ezeknek hamuabul a' menjt egyékibül, masikibül s harmadikabülis, annjt egy zaczkoban tévén, foraltasson egy fazek bort, az melly bort által kel szörny azon az zaczkon, avagy hamujan ennjhanszor had szallyon le, es hidegegyen megh, azt aval mind idöközben, mind reggel, s mind penigh vacsora(ra) utan elhet, egy szoval mindenkor.
- 32 *Flastrom, az kin valamj mérges balis kell.* Vegy bontot mizet es lud haját annyit, mint az mén[!] es morzolly fehér kenyér belit köziben, hogy olyan légyen, mint az kasa, és főzd megh jól, es ugy jo melegen két ruha közöt közd az kélésre, el oszlatya, a vagy igen könnyen tartya, es megh fakasztya.
- 33 *Flastrom az kinek maja vagy vese beves.* Végy kovaszt, kamfort, saffrant, ezekbul egy latot, eczetet, fa olajt, ezeket oszve kevervén, kent kék papirosra, és közd az majra vagy vesire, igen kevesit; hasznos.
- 34 *Flastrom szív fajasrol a vagy szív dobogasrul, igen jo.* Végy himszer eczetet, zemle bélét, kamfort es saffrant, fa héjat, szek füvet, ezt öszve förven, veres skarlatra vagy kék papirosra köl kennj, es ugy a szivire kotny lagy melegen; igen jo és hasznos.
- 35 *Más orvosság, ki mind szivre, mind pulsusra jo bévsigrül.* Végy egy a vagy két czitromot, és annak az levéttis, az czitromot igen aprora törvén, ahoz kanfort es saffrant, és egj egy kevés fa héat, és szek füvet, es két czitromhoz egy egisz szerezendiot, es egy kevés tergyéket, ezeket mint öszve kevetny, és verös salatat beléje martany, és az kinek az szive hivsigben vagon, az szivire és pulsusara kötny és hívösit.
- 36 *Flastrom siris ellen igen hasznos.* Végy len mag olajt, ahoz annj roza olajt, egy (olajt) tyukmonynak fehérét, timsot, kanfort köziben törny, az utan vagj lencze por [!] avagy kék papirosra törteny, es az siruszra melegen kel kötny; jo és hasznos.
- 37 *Flastrom lépre valo.* Egy latt szeg füvet, egy latt saffranak gyükerit, egy latt szerezzen diot, aki az viragiaban bé van buritva, egy latt viola gyükerit, egy latt timsot, egy latt kamfort, egy latt Isten faját, és ezeket mind megh kel törny együtt, és egy talban tölteny, egy tyukmony fehérét köziben tölteny, egy kalan fa olyat, egy kalan erős bor eczetet és egy kalan rosa eczetet.
- 38 *Flastrom gyomora valo, a midön semmi ize ninczen az etelbez.* Vegy kék papirost, rakd rea fris Boldog Asszony mentajat, unezd megh az leveleket kardus a vagy penighlen fa hét vizzivell; rozmarinkot, kakuk füvet es cziprust jól megh szaritvan, azt az három file füvet törd pora, és hincz megh felül, megh eczetet, Boldogh Asszony mentajat, azutan köszöt az gyomrodra, napestigh rajta tartvan az gyomrodon.